הלכתא גבירתא כללא דפרק ד׳

משנה א העניים יבוזו הפאה ממחובר וכל דאלים גבר. ורק כשיסכימו כולן לחלק בשוה רשאי. אבל כשהפאה באילנות גבוהים שיש לחוש שכשיתגברו זע״ז לבוז. עי״ז יפלו ויסתכנו. אז ילקוט הבעה״ב בעצמו הפאה. ומדבאה לידו. לא יזרוק הפאה לפניהן שיבוזוהו. רק יחלק להן שוה בשוה. ורק כשיסכימו כולן לבוז רשאים. חוץ מחליקי אילן גבוה מאד שיש לבעה״ב טורח רב להוריד משם. וגם אין לחוש שכשיבוזו לעלות לשם יסתכנו. דאין כל כך הרבה שיתערבו לפסג לשם. להכי אין הבעה״ב צריך להוריד משם. רק כל הרוצה מהעניים יעלה לשם ויולקוט:

משנה ב באילנות גבוהים הנ״ל שהבעה״ב צריך ללקט אפי׳ כולן מסכימין לבוז חוץ מא׳ יכול לעכב:

משנה ג נטל העני הפאה שלקט והניחו על הפאה שלא לקט עדיין כדי להעלימו מעניים אחרים. ונתכוון לזכות בה לעצמו. קנסוהו שגם הפאה שהניח עליו כל הקודם בה זכה. ואם הניח טליתו עליה כל מי שירצה יסלק הטלית ויקח לעצמו הפאה שתחתיו. ואפילו בשכחה. דמדאין ברור כל כך שישנו שם אין העניים מחפשין אחריו כל כך כלפאה. אפ״ה דינו כנ״ל בפאה:

משנה ד אין עוקרין ולא קוצרין פאה בכלי מתכות כדי שלא יסתכנו בהם בחטפם זמ״ז הפאה:

משנה ה אין העניים רשאין לכנוס להשדה ליטול פאה כשאין הבעה״ב או שלוחו שם ויש בזה כמה טעמים. ולפיכך צריך בעה״ב או שלוחו להתראות בג׳ עתות ביום בשעת הקציר. דהיינו בשחר מפני המניקות. ובחצות מפני הילדים הקטנים. ולפנות ערב מפני הזקנים. ולהכי ראוי לחלק השדה שיקצרו בכל יום לג׳ חלקים. כדי שלא יקחו העניים בכל א׳ מג׳ חלקי היום רק חלק שלישי ממה שיקצרו הקוצרים היום. וגם בכל חלק לא יקחו העניים הפאה עד אחר שקצרו הפועלים כל הערוגה עד קצה הפאה:

משנה ו עובד כוכבים שקצר שדהו ואח״כ נתגייר פטור מלקט שכחה ופאה:

משנה ז הקדיש קמה ופדה קמה. או הקדיש עומרים ופדה עומרים. חייב בכולן. אבל הקדיש קמה ופדה עומרים פטור מכולן. דהרי קצר גזבר:

משנה ח וכן בהקדיש פירותיו ופדאן עד שלא הגיעו לעונת המעשרות (כפ״א דמעשרות מ״ב). או שהקדישן לאחר שבאו לעונת מעשר ופדאן. חייב במעשרות. ורק בהקדישן עד שלא הגיעו לעונת המעשרות. והגיעו ביד גזבר לעונה זו ואח״כ פדאן. פטור ממעשרות:

משנה ט עשיר שליקט לעני לקט שכחה ופאה אפילו משדה שאינו שלו. יתננה לעני שימצאו ראשון. מדצריך ב׳ מגות. אבל בלקט עני לעני זכה לו מדא״צ רק מגו א׳. ואע״ג דאסור לסייע לעני א׳ יותר מלחבירו היינו רק לכתחילה: אין קנין לעובד כוכבים בשדה בא״י להפקיע ממעשרות. ורק בהפקיר עובד כוכבים קמתו שבא״י פטור ממעשרות. והיינו רק בהפקיר קמה ונקצרה בהפקר ע״מ שלא לזכות בה:

משנה י לקט הוא הנושר בשעת קצירה ושייך לעניים. ודוקא בנשר מעצמו ולא מחמת אונס. כגון ע״י שהוכה הקוצר בקוץ. או שנשר ע״י הרעדת המגל כשקצר. וכ״כ כל שלא נשר תוך עקימות המגל. וודאי לא מחמת קצירה נשר. רק מהרעדה. והרי הוא של בעה״ב:

משנה יא תבואה שנמצא תוך חורי נמלים. אם החורים תוך הקמה של הבע״ה הן. דאין מחזיקין איסור ממקום למקום. לומר שממקום הקציר הביאום. ואם החורים לאחר הקוצרים. אפילו אם הגרעינים יבשים. אין בזה הוכחה לומר מאשתקד הביאוהו. דספק לקט לקט.

תוספות יום טוב

פאה פרק ה

ר׳ עובדיה מברטנורא

ציונים

פ״ה א **גדיש**. שקליס ג. מיי׳ פ״ד מהל׳ מ״ע הל״ו ז׳. **הרוח שפזרה**. ב״מ קה. מיי׳ שם הל״ט.

שינויי נוסחאות

פ״ה א **הנוגע** ירושלמי הנוגעות וכ״ה בד״ס. **הרי הוא** בד״ס הרי הן.

תום׳ רעק״א

פ״ה א [אות מן] בר״ב ד״ה **כל הנוגעות. ואפילו הגדיש חטים**. איתא בירו׳ אפילו שוגג ואפילו גדשו אחרים חוץ מדעתו ואפילו קרא לעניים ולא באו:

תוספות אנשי שם

פ״ה א במשנה **גדיש**. כ׳ השרשים שרש גדם התנופה אחר שנקלפה כשהיא צפורה בגרן נקראת גדיש. וכ״כ קורס העשומה עמרים ולפ״ז מ״ש הר״ב והגדיש את העמרים אינו מדויק שאם כבר היו עמרים מאי קנסא איכא שהרי לא יפול מן הכריכות ואם גדיש הוא מלשון מדה גדושה (רמ״ז). בר״ב ד״ה **כל הנוגעות כו׳ דקנסוהו כו׳**. וכירושלמי אפילו שוגג כו׳ ועטעמא ר״ל כמ״ש בגמ׳ פ׳ כירה משרבו המזידים ואמרו שוגגים אנחנו גזרו על הכל. וה״ט שלא גזרו גבי הרוח שפזר כו׳ משום שאין הרוח מידו (לח״מ). תוי״ט ד״ה **ה״ה של עניים כו׳ דהפקר ב״ד כו׳**. כתב הרמ״ז היינו דוקא בזמן על שאינו מינו אבל בזמן על מינו כגון הא דל״ל להפקר ב״ד אלא משום טעם דספק לקט לקט. ואיני מבין דכיון דאי משטעם דספק לקט אין בכלל אלא כדי התאמד המפורש בספיפא וכל השאר אינו בכלל ספק ולכך נראים לטעמא דהפקר ב״ד אף בזמן על מינו לכל הנוגע בארץ אף מה שיותר מן התאמד שאין בו ספק (ש״ל). במשנה **שפזרה את העמרים**. פי׳ ותמיד מגדן (רמ״ז):

פ״ה א **כל הנוגע בארץ**. ממוכר אל מה שיהיה שם מן הלקט. לשון הרמב״ם: הרי הוא של עניים. כתב הר״ב דקנסוהו רבנן וכו׳ ולכך אין לומדין כמו בספיפא ומפרש בירוש׳ להפקר ב״ד שהגדים על גב הלקט, ואפילו הגדים מטיס על גבי לקט של שעורים, הוי כל הנוגע מן המטיס בארץ לעניים: הרוח שפזרה את העמרים. על גבי הלקט:

פרק ה **א גָּדִישׁ שֶׁלֹּא לִקֵּט תַּחְתָּיו, כָּל הַנּוֹגֵעַ בָּאָרֶץ, הֲרֵי הוּא שֶׁל עֲנִיִּים. הָרוּחַ שֶׁפִּזְּרָה**

פ״ה א **גדיש שלא לוקט תחתיו**. מי שמקף והגדים את העומרים למקום אחד נמוך הסדה שעדיין לא לקטו סס העניים את הלקט: **כל הנוגעות בארץ לעניים. דקנסוהו רבנן לפי**

פירוש המשניות להרמב״ם

פ״ה א **גדיש שלא לוקט תחתיו**. הוא שיקבץ ערימות חטים על מקום שלא נלקט ממנו לקט של עניים אבל קבצוהו והושם על הלקט וקנסו קנס שיתן מן הערימה ההיא כל הנוגע ממנו בפני הארץ (מחובר) [מוסף] אל מה שיהיה שם

מלאכת שלמה

פ״ה א **כל הנוגעות בארץ כו׳**. הא דלא אמר הכא כמו בפיפא מפ׳ בירושלמי דקנסו רבנן משום שהגדים על הלקט כמו שפי׳ ר״ע ז״ל ואפי׳ גדשו אחרים שלא מדעתו ואפי׳ קרא לעניים ולא באו לכן קנסוהו ליתן לעניים כל הנוגעות בארץ ופטורוהו ממעשר ובירושל׳ מוקי לה רים לקיש כב״ש דאמרי הפקר לעניים הפקר ור׳ יוחנן מוקי לה כב״ה ופטור ממעשר משום דהפקר ב״ד היה הפקר וליף לה מקרא דכתיב בעזרא וכל אשר לא יבא לשלשת הימים כעצת השרים וזקניים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה והא דפטור ממעשרות מהא דתניא אין מעבירין את השנה לא בשביעית ולא במוצאי שביעית ואם עברוה מעוברת אלמא מע״פ שהוסיף חדש ג׳ שלא כדין כל מעשיהן קיימין ופטור ממעשר כל זמן חדש שהוסיפו על שנת השביעית

י כ י ן — תפארת ישראל — ב ו ע ז

פ״ה **א.** שהגדים השלים ע״ג הלקט: **ב.** אפילו הגדים מטין ע״ג שעורים לקנסוהו רבנן. ופטור ג״כ ממעשר. להפקר ניתן אין היה הפקר אף שלא הופקר רק לעניים(א):

פ״ה (א) כ״כ מי״ט וכ׳ עלה רבינו הגאון מוה׳ עקיבא איגר״ש (תוס׳ מ״ז) ואף דב״ד הפקירו רק לעניים כו׳ מדב״ד הפקירו היה מתקיים ההפקר לעניים כו׳ עכלה״ט. נלפע״ד דל״ל אלא ג׳ למען הפקר עד שיופקר לעניים ועשירים. עכ״פ ב״ד היה להם כח גם ע״ז. שיהיה כהפקר אפי׳ לא הופקר לכולהו כיצמות (דפ״ט ב׳):

משנה ראשונה

פ״ה א **שלא לוקט תחתיו**. פי׳ הר״ב שעדיין לא לקטו העניים שם את הלקט ע״כ אבל כבר קנסוהו העניים. כ״כ הרמב״ם בפיפוהו וכן במיכורו כתב בפ״ו לקט שנפלו למרן ולא לקטוהו עניים וכתב בעה״ב והגדים כו׳. משמע שידוע ודאי שהיה שם לקט אבל בשתם לא קנסוהו ליה אלא מומדין כמה לקט הוא לפוי כמו בפיפא. והא דתני קיפה הכוח שפזרה כו׳ ולא מפליג בהגדים גופיה שאם לא היה לקט ידוע אומדין לכולה גידוע חייבי. ואפשר כאלא היה לקט ידוע פטור לגמרי דלא שייך ספק לקט אלא כשידוע שהיה כאן זכות לעניים ומספקא לן שמא כולו אבל עניים חייב ליתן כולו לעניים אבל הכא אין כאן זכות ודאי לעניים בתחלה.

כדי נפילה. כדי שיעור שרגיל ליפול בשעת קצירה שהם מרובעה קצין לכור זרע והכור הוא שלשים סלין, ומשום דאמר תנא קמא מומדים כמה לקט רמוי לעשות, קא משמע לן רבן שמעון בן גמליאל מין הדבר לריך מומד שכבר קצוב ועומד כדי נפילה, כשלשים סלין של זרע רגיל ליפול ממנו בשעת קצירה מרובעה קצין וכך ימן לעניים: **ב שבולת שבקציר.** שייר בקצירתו שבולת אחת שלא קלר ורחם אותה שבולת מגיע לקמה, אם אותה שבולת נקלרת עם הקמה הרי היא של בעל הבית שהקמה מצילתה ללא קריון הא לא תשוב לקחתו (דברים כד) שמרובה לקולרה. כך מלמדי בפירוש שמזכור בפרק ללקמן משנה ד'): **חרי היא של בעל הבית.** פירש הר"ב

אֶת הָעֲמָרִיםג, **אוֹמְדִים אוֹתָהּ כַּמָּה לֶקֶט הִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת, וְנוֹתֵן לָעֲנִיִּים**ד. **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, נוֹתֵן לָעֲנִיִּים בִּכְדֵי נְפִילָה**ה: **ב שִׁבֹּלֶת שֶׁבַּקָּצִיר וְרֹאשָׁהּ מַגִּיעַ לַקֶּמָה, אִם נִקְצֶרֶת עִם הַקֶּמָה**ז, **הֲרֵי הִיא** ◦**שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. וְאִם לָאו, שִׁכְחָה הִיא, וְאֵין לָהּ אֶלָּא מַה שֶּׁנִּתְעָרְבָה בַּגָּדִישׁ,**

הפקר ולהכי ◦פטורים מן המעשרות: **ונותן לעניים.** במורת [לקט] ופטור מן המעשרות שמן הספק נומנים לעניים וספק לקט לקט לכולי עלמא כדפי' בסוף פרק דלעיל: **בכדי נפילה.** פירש הר"ב כדי שיעור שרגיל ליפול בשעת קצירה וכו'. ומין כדי נפילה להכא כההוא דמשנה ה' פרק ט' דבבא מליעא דהתם כדי שיעור שזורעים בה. והרמב"ם פירש הכא נמי שיעור מה שמזרע בה בשעת הזריעה. ומהאי טעמא נמי לא פסק כרבן שמעון ב"ג אבל בהדיא אימא בגמרא דב"מ [קה:] כפי' הר"ב ולא הרמב"ם בחבורו חזר בו ופסק כרשב"ג: **ב [אם] נקצרת עם הקמה.** שיכול לקמון השבולת עם הקמה כשרוצה לקולרה. כך מלמדי בפירוש שמזכור בפרק ללקמן משנה ד']: **חרי היא של בעל הבית.** פירש הר"ב

פירוש המשניות להרמב"ם

מן הלקט. ופירוש **אומדין** הוא השיעור על דרך קירוב. פירוש נפילה שיעור מה שזרע בה בשעת הזריעה ואין הלכה כר' שמעון בן גמליאל. **ב שבולת שבקציר.** (פי') כשיקצור השבלים אפשר שתשאר שבולת אחת בארץ נמלטה מן המגל ונקצר כל מה שסביב ואמר שאם הגיע לקמה [ה]עומדת יהיה דינה כדין הקמה והוא של בעה"ב ואם לא יגיע ראשה לקמה [ה]עומדת היא כמו לקט ויקחוה העניים. ומה שאמר **מעשר שבולת אחת.** כבר בארנוהו והוא שיקח שתי שבלים מן הגדיש ההוא ויקח אחת מהן ויאמר אם תהיה זאת שבולת לקט טוב ואם אינה שבולת הלקט יהיו המעשרות המחוייבות לה בזאת השבולת האחרת ויתן הראשונה לעני והשניה לכהן וא"ר אליעזר כי העני לא זכה בשבולת ההיא עד יקח תמורתה אחרת אלא א"כ נתן לו הזרע כולו ע"מ שיחזירהו לו וזה הדין נוהג אצלינו מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ותהיה אז אותה השבולת שהיא לקט באה ליד העני ואז יוכל שיקח אחרת על הענין הנקדם ואין הלכה כר"א.

מלאכת שלמה

הרמ"ם ז"ל. **כדי נפילה.** רלימי שה"ר יהוסף ז"ל הגיה כאן וגם בפרק המקבל סימן ה' ניפלה ביו"ד אחר הנו"ן. **ב שבלת שבקציר וכו'.** כתב הרש"ם ז"ל דמשמע מהרמב"ם ז"ל דלענין לקט מיתניין הלי בזמן שבלת שבקציר שהרי הניחה שם בפ"ד שנשומו פרק כתב כל דיני לקט וכפ"ה כתב כל דיני שכחה ולדעתו אפי' הניחה בראון נמי ועוד שהוא ז"ל כתב וכו' עד ו"ל לפרש שהניחו לרב לפרש כן משום דהני מתני' מחזהו לקט ואילך בלקט מיירו ומתני' דשבלת שבמרבה בגדים דבמרה בשבלת של לקט מיירי. ודיינן דשכחה לא מפרש להו מתני' אלא מבלא להשומר שבשומו פועלים ואילך ע"כ. והקשה הוא ז"ל על פי' הרמב"ם ז"ל שכתב קושיות ולבסוף הכריח דודאי לענין שכחה מתניין שבשה מלקולרה ומני לה הכא משום דבמוספתא שמיו מ"ר עקיבא בעלי בחים נהגו בה עין טובה ולעניים נותנין אותה ובעדיות שמיו דר' ישמעאל אומרה להך מתני' בכרס ניבנה ופליג אדר' עקיבא דאע"ג דאשכחן שבשה בממובר הך נלולת כר' יוחנן דאמר בירושלמי דקמה משיבה וקמה מגלת אותה ור' עקיבא מטעם שבשה והפקר הוא דפליג ומדמי לה לריעת דתנן כל הנוגע בארן וכו' מטעם הפקר וקשבר להקלו עליהם לכיון דשבשה דומיא דלקלרה עניים ונהגו בה עין יפה בעלי בחים ופטורה מן המעשר ומשמעין ר' ישמעאל דאיהי פטורה מן המעשרות ולא מייפין כאן לעניים הכא ובבלא כי הוי נקלרת עם הקמה ולא דיינין בה דינא דריעת לבעמת לריעת משום קנסא דבית דין הוא אבל הכא לליכא קנסא דב"ד בבל הוא ואע"ג דשבשה ואמנה להם בעין יפה ומש"ה אני לה הכא והכין אמיו מ"ר עקיבא בעלי בחים נהגו בה עין טובה ולעניים נותנין אותה ובעדיות שמיו דר' ישמעאל אומרה להך מתני' בכרס ניבנה ופליג אדר' עקיבא דאע"ג דאשכחן שבשה בממובר הך נלולת כר' יוחנן דאמר בירושלמי דקמה משיבה וקמה מגלת אותה ור' עקיבא מטעם שבשה והפקר הוא דפליג ומדמי לה לריעת דתנן כל הנוגע בארן וכו' מטעם הפקר וקשבר להקלו עליהם לכיון דשבשה דומיא דלקלרה עניים ונהגו בה עין יפה בעלי בחים ופטורה מן המעשר ומשמעין ר' ישמעאל דאיהי פטורה מן המעשרות ולא מייפין כאן לעניים הכא ובבלא כי הוי נקלרת עם הקמה ולא דיינין בה דינא דריעת לבעמת לריעת משום קנסא דבית דין הוא אבל הכא לליכא קנסא דב"ד בבל הוא ואע"ג דשבשה ואמנה להם בעין יפה ומש"ה אני לה הכא והכין

ציונים

ב שבלת שבקציר. עדיות פ"ב מ"ד. מיי' שם הל"ג. **שבלת של לקט.** מיי' שם הל"י.

שינויי נוסחאות

בכדי בד"ל כדי וכ"ה בד"ס ובב"מ שם. **ב אם נקצרה** בד"ל אם נקצרת וב"ל ג' הנקצרת וב"ג אם.

תוספות חדשים

פ"ה א [תוי"ט ד"ה] **ונותן לעניים כו' ופטור מן המעשרות כו'.** לא ידעתי מה בין זה לשבולת של לקט שמערבה בגדים למען מ"ב מעשר שבולת ג' ומוען לו דבש הכא נמערב הלקט בעומרים וע"ע:

תום' רעק"א

[אות מז] בתוי"ט ד"ה **הרי הוא. פטורים מן המעשרות.** ואף דהפקר לעניים חייב במעשרות כדאיתא בפרקין דלעיל מ"ט היינו התם לא חלה כלל ההפקר ואם העני נטלו צריך להחזיר דהפקר לעניים לחוד לא מהני אף לעניים וממילא חייב במעשר דלא אמעט מקרא דובא הלוי. וכמש"ל בפ"א מ"ו בשם הר"ש משא"כ הכא דע"י הפקר ב"ד נתקיים ההפקר לעניים. ואם זוכים בו העניים הוא שלהם דהב"ד נתנו להם מקרי יש ללוי

חלק עמך ודו"ק.

ב [אות מח] **של בעה"ב.** בירושל' שני שבלים והפנימית נקצרת עם הקמה ואין החיצונה יכולה להקצר עם הקמה הפנימית נצלת ומצלת.

תוספות אנשי שם

בתו"ח ד"ה בתוי"ט ד"ה **ונותן כו' לא ידעתי כו'.** וע"ל דבמתם שם רולה למקן מלומו גדים עלמו כמו במ"ב בולמי לריך למקן הכל רק בשם רולה למקן הגדים ממק"ו בזה כ' המי"ט שמ"ל למקן שיעור הנפילה של הלקט דספק לקט פטור ממעשר (מ"ח). תוי"ט ד"ה **בכדי נפילה כו' אבל בהדיא איתא כו'** וכמ' לח"מ מי' לכוונת הר"מ לפרש דבהא פליגי מ"ק ורבב"ג דמ"ק ס"ל לחומדין הבדה כמה היא רגילה לעשות מבומה ולפי לומו מיעור נותן לקט מכל כור ד"ק. ורבב"ג ס"ל מאחר שאינו ידוע כמה עשתה

תפארת ישראל

ג. ומתפזרו ג"כ שבלים ע"ג לקט: **ד.** ונראה לי פשוט דעכ"פ לריך לנהוג בה כמשנה ג' לעשר מה שנותן להעניים כמבואר שם (ב): **ה.** כלומר כגר קנוב הדבר תלך מ"ה מהקיר: **ו.** שנשכח לקנרה: **ז.** שיוכל לקמלה בידו עם הקמה לקנרן: **ב ו ע ז**

(ב) ותמוהין דברי רתוי"ט ד"ה ונותן לעניים שכ' שפטור מלעשר (ועי' מלה פ"ג מ"ט). [**אב**"י ול"מ נ"ל לתרץ דברי רתוי"ט דשאני במ"ב דשם יודע שיעור חלק הלקט משעת שניכה שהיא שבולת אחת. אלא שלא ידע אימתי השבולת. להכי לריך לעשר. משא"כ כאן דע"י שפזר הרוח. ס"י שיעור הלקט. ולריך הוא לאמוד ומצא להפרשת הלקט הזה אינו תלוי משעולת הנשיכה בשעת קצירה. אלא בדידיה. וזהו אמר רחמנא תעזוב הגר לפניהם משלך כלעיל פפ"ג וכן משמע

משנה ראשונה

ונותן לעניים. מן הטוגעות בארן נותן כמו בניפת דה"נ הלקט מלמטה כמ"ש הר"ב שפזרה את העומרים ע"ג הלקט אלא כיון שאין יודע כמה היו לריך אומד. והלכך פטור ממעשר מה שנותן לעניים דשמא כולו לקט הוא ופטור כדאמרי' לעיל פפק לקט לקט. ולא דמי לשבולת של לקט שנמערבה מעשר ונותן כללקמן מ"ב דהתם טעמא דשבה. העניים נקרמים מוציאים והמע"ה ולא כל השנים שוות ופ"ל ליתן אלא ממה שזרע דומיא מכדי זריעה לא עבדה ומה היא שדה שזורעין בה כור ורגילה להוליא ז' כורין לת"ק ונותן ז"פ לת"ק ורבב"ג אינו נותן רק ד"ק דשמא לא עשתה רק כדי נפילה. ובב"מ ל"ג ובמה כדי נפילה אלא ה"ג ובמה ד' קנין לכור. ולכ"ע פריך כמה שיעור הלקט. ע"כ. ול"ע דת"ק נמי דבעי התם לכור זרע או לכור מבומה הוא לפרש דעת ר"י דתמר ד"ק לכור אם פוסק כתם"ק או כרשב"ג ומסיק דלכור זרע וכרשב"ג. ופ"ל למה כ' הר"מ בפי' ואין הלכה כרשב"ג. ב במשנה **וראשה מגיע כו'** פי' אע"פ שראשה מגיע לקמה מ"מ בעינן נקלרת עם הקמה (רמ"ז). ול"ל דג' הנקלרת נראה שמזמנן להר"מ בפי'. דז"ל אמר אפם הגיע לקמה העומדת יהיה דינה כדין הקמה והיא של בעה"ב ואם לא יגיע ראשה לקמה עומדת היא כמו לקט. ע"כ. וק' דמתני' לא משי ליה שיגיע לקמה אלא בעי שתהא ג"כ נקלרת עמה. אלא ל"ל שהוא ז"ל גרס הנקלרת ומדלא קתני לראשה מגיע לקמה שמזה היא נקלרת עמה (ש"ל).

שהקמה מגילתה כדתנן לקמן פרק ו' משנה ח': **מעשר שבולת אחת.** לשון הר"ש ומה שמין מזכיר כאן תרומה גדולה לאו משום דמפטר מחמת שהקדימו נשבלים דהא לחמרין לפטור מתרומה גדולה (וכמ"ש בריש פ' ז' דדכרות) היינו המעשר כלדרשינן מעשר מן המעשר **מְעַשֵּׂר שִׁבֹּלֶת אַחַת וְנוֹתֵן לוֹ**. שעדיין לא נתמרת. וכילד הוא ממרי לך ולא תרומה גדולה עושה, מכיון שמי שנשים מגדיש ותרומת מעשר מן המעשר. אבל החולין (שלא נתרמו) שהופרש מהן המעשר מייבים בתרומה גדולה. ועוד זה שנתערבה בו שבולת של לקט ואומר על אחת מהן, דוקא נקט שהקדימו להיות שעבר והקדים מעשר אם זו לקט מוטב, ואם לאו, הרי מעשרותיה קבועים לתרומה אבל כמצומו מפרישים תרומה גדולה ואחר כך בזו השניה, ונותן לו את הראשונה. מעשר אינו קודם מרוח ע"כ. ומה וכיוצא בזה פירושו של לקט ואומר על אחת מהן, שכתב הרמב"ם בפירושו והשניה לכהן. נמי לאו דוקא. אם זו לקט מוטב, ואם לאו, הרי מעשרותיה קבועים ובמצומו זה לשונו והלאמרת תהיה מעשר. [ועיין מ"ש בסוף מסכת מעשר שני]: **ונותן לו.** ומ"ל העני להמתין עד שיתקן גדיש של עצמו דומיא דגדיש עצמו כ"ד): **מעשר שבולת אחת ונותן לו.** לפי שאינו ליתן לו דבר מתוקן כמו שהיתה שבולת של לקט דפטורה מן המעשרות, ואף על פי שעדיין לא נתמרת, אל אם אי מעשר עליו כמו מעשר רשאון שהקדימו נשבלין שאל עליו אם מעשר אף על פי שעדיין לא נתמרת. וכילד הוא עושה, מכיון שמי שנשים מגדיש זה שנתערבה בו שבולת של לקט ואומר על אחת מהן, אם זו לקט מוטב, ואם לאו, הרי מעשרותיה קבועים בזו השניה, ונותן לו את הראשונה. ובירושלמי פריך, ויימוש שמא זאת השניה שקבע עליה המעשרות של לקט היא, וכיון שהיא פטורה מן המעשר, אין המעשרות קובעים בה, שאין מפרישים מן הפטור על החיוב, ומשני שלוקח שבולת שליש ואומר, אם השניה שקבעתי בה המעשרות היא לקט ואינה יכולה להיות מעשר, °הרי זו השלישית מעשר על הראשונה:

מלאכת שלמה

פירשו לה רבינו שמשון והרמ"ם ז"ל בשכתה כדפי' עכ"ל ז"ל: ובירושלמי פ"ק יוסי והוא שיהא קליר שעדיין לא נקלר קובצה מד' רוחותיה. **מעשר שבלת אחת.** כתב בכ"מ שם פ"ד לפרש דברי הרמב"ם ז"ל [דמשמע מדבריו שאינו מפריש אלא מ' שבלים נלבד אלא שאחר ומתנה על השנייה אשם היא של לקט יהיו מעשרות הראשונה קבועים בעצמה ואם הראשונה של לקט יהיו מעשרות השניים קבועים בעצמה] וז"ל ונותן שמיהן לעני אחת מתורת מתנה של לקט והשניה בתורת מעשר והעני ימכור שמיהן לכהן ולא יפרע לו אלא דמי אחת מהן כי השניה היא של כהן כדין ע"כ: וז"ל הרמ"ם ז"ל מעשר שבולת א' ונותן לו. כלו' תורם ומעשר ונותן לו לפי שאינו נתן לו דבר מתוקן כמו שהיתה שבולת של לקט דפטורה מן המעשר ואע"פ שעדיין לא נתמרת בכרי מ"מ לא דמי לשבולת של לקט דמתוקנת לעולם היא ושאר שבולים של גדיש כי לימראינהו הא נמלי. ומה שאין מזכיר כאן תרומה גדולה הוא כדתנן עוגת המעשרות: העני הזה. המקבל שבולת המתוקנת: מחליף דבר אלא נאו לרשותו. דהא שבולת של לקט לא נהא ליה העני עדיין כדי שיהא לו לנשנ"ג זכות ממנו להחליף שבולת בשבולת כדאיתא בירושלמי דהא חלופי גזל הוי כדאיתא בפ"ק דחולין אלא מזכה את העני בכל הגדיש ע"כ. ועוד תאריך למרן מה שמתקשה רבינו שמשון ז"ל: ובירושלמי קשה ליה מהיות טוב אל תקרי רע למה ת"ק לא הודה לר"ש שיזכה לעני כל הגדיש. ותירץ דבהא פליגי ת"ק סבר מתנה להמזיר אינה כלום אלא הוי אלא כאדם המזכה חפץ מימינו שהוא משמש בה לשמאלו ואומר כבר יצא מרשותי הלכך אין תקנה רק לחת לו שבולת ג' בתורת גמורה ויתנה אם של לקט היא כו'. ור"ש סבר דשמה מתנה ואינו כמזכה מימינו לשמאלו. וקשה לע"ד דל"כ קשה

תוספות חדשים

ב [תוי"ט ד"ה] **הרי היא של בעה"ב כו' כדתנן לקמן כו' עב"ל.** וצ"ע למה לא תני שם ומה שייכות יש לזה דעדיין לא מיירי מדין שכתה: ד"ה **מעשר כו'** אין לומר מרוח אלא שדרך התלמוד להזכיר מעשר אבל התרומה לא תש להזכיר לפי שאינה אחת פוטרת את כל הכרי כל"ל וכ"ה בגמ' ממוך פירוש הרע"ם וצ"ע.

תום' רעק"א

[אות מט] בר"ב ד"ה **מעשר שבולת. הר"ז השלישית מעשר על הראשונה.** וכשבא אח"כ לתקן הגדיש א"י להפריש מיניה ובי' דשמא שבולת של לקט מעורב בו ומפריש מפטור על החיוב או איפכא. אלא צריך לבקש לו פרנסה ממק"א לעשר על הגדיש חוץ מעל שבולת אחת ואח"כ עומד ומתנה אם שבולת הלקט בגדיש הרי טוב ואם לאו אותה שבולת שלא עישר עליו ממק"א מעשרותיו יהיו קבועים באלו שני שבולות. והא דאינו עושה כן מיד בלי שום ריבוי תנאים. ויפריש ממק"א חוץ מעל שבולת אחת דבשעת הקציר אין כ"כ פרנסתו מזומנת לו ממק"א וגם היה צריך להביא לכאן לעשר מן המוקף. הר"ש.

תוספות אנשי שם

בר"ב ד"ה **מעשר שבלת וכו' שבלת שלישית כו'** והרמב"ם כתב שנוטל שני שבלים. וע' בכ"מ (הגיהו בפ' מ"ם) ובפ' מ"ח כ' לפרש דברי הר"מ מ"ש המבואר ביו"ד סי' קי"ח ס"ב בשאי היתר שנפל לימול מהן ומ"י לאחו מהן נפל ואין בו, מהן כדי לבטל האיסור מלטרפין שיהיה אפילו הם בשני מינים והוא משנה ערוכה בפ"ד דתרומות מי"ב. ועפ"ז יובנו דברי הר"מ דכשמתנה גם על השבלת השניה נותן הרשות לעני והשניה לכהן ואין בו שום חשש. דממ"נ אם שניהם אינם של לקט ס"ל המתני' מחוץ הכל ע"י המתנה הרשות. ובהשניה שנותן לכהן הוקנא המעשרות של ג' השבלים. ואם ס' מהן של לקט וס"ל נמנא מהן נמנא המעשר שבשובה ים המע"ש שאסור לזר והוי ספק תרומה בע' מהן ואינו יודע באיזה מהן דשניהם מלטרפות לבטל. וכיון שאפשר כזה אין כאן חיוב מעשר אלא בשבלת ס' והמע"ש היא ס' מהן של שבלת ס' והלטרפות שניהם עולה התרומה במחמים רק שצריך להניח משום גזל השבט כפ"ב דערלה ומותר ליתן לו מחיוב שירלה. וכן מוכח מד' הרמב"ד בפ"ח מה' מעשר אלא דמ"מ מ"ז דמותר לכתחלה לקרות שם תרומה לכתחלה התרומה בק"ח וגם ס"ל לקבוע התרומה בשאינו לו בדרומו. ומ"ג אשם אחד מהן של לקט ממילא הב' שבלים הם של ב' בע"א וכבר"ג אינם מלטרפין לבטל האיסור כמ"ש הב"י שם. ע' בב"ד שם סקי"ט שהביא בשם הרמב"ן דלפ שבל ב' בע"א מלטרפין גם בשק"ב הביא דבדבר דבבנן או אפילו בדאורייתא ושיעורו דבבנן כבאי התרומה עולה בק"ח שהוא דבבנן מביאין דב"ע מלטרפין לפ שבל ב' בע"א בקיאור. ודע עוד דמשמע מהר"מ דכל הגדיש אפי לתקן שפיר מיניה וביה דס"ל יש בילה. ועי' במל"מ פ"ו מהלכות מעשר ה"ז. באו"ד **השלישית מעשר על הראשונה**. ע' בר"ם שמבאר שבב"ח מהב' שבלים יש בספק ג' מעשרות אשם ס' מהם לקט אז בשניה שיהיה לקט נקבע המעשר מג' שבלים. היינו מהשבלת שנתן לעני וממנה עלמה ומשבלת ס' שבגדיש שבשבת לתקן אח"כ את הגדיש מפריש על כל הגדיש מון מעל שבלת ס'. ואם השבלת של לקט היא ס' מאלו השמים א"כ השבלת הניא נשארת בטבלה וקונה המעשרות ממנה בהשבלת השניה מאלו השניים שאינה של לקט. ואם השבלת של לקט

אמר רבי אליעזר וכי היאך העני הזה מחליף דבר שלא בא ברשותו. רבי אליעזר לדבריהם דרבנן קאמר להו, לידלו דפלגיתו עלי בעשיר שלקט פחה לעני שמני מומר זכה לו ומתון ממריתו דלמ זכה לו, היאך העני הזה מחליף דבר שלא בא ברשותו, דהא אין בעל השדה יכול לזכות לו מת הלקט לפי דבריכם, ונמצא לקט זה לא בא ברשותו של עני, אלא לדבריכם מזכה את העני בכל הגדים על מנת להחזיר, °דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה, ונמצאת חותה שבולת שהיא לקט בחה ליד העני ויכול להחליפה בחברת. ורבנן אמרי הכא עשו את שלימו זוכה כזוכה, ומשבינן להאי שבולת של לקט כאלו בחה לידו של עני, אף על גב דלא זכה בה, לעניו זה שיכול להחליפה בחברת. והלכה כחכמים: **ג אין מגלגלין בטופח.**

אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְכִי הֵיאָךְ הֶעָנִי הַזֶּה מַחֲלִיף דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא בִּרְשׁוּתוֹ, אֶלָּא מְזַכֶּה אֶת הֶעָנִי בְּכָל הַגָּדִישׁ, וּמְעַשֵּׂר שִׁבֹּלֶת אַחַת, וְנוֹתֵן לוֹ: ג אֵין מְגַלְגְּלִין בְּטוֹפַח.

נמי נעי תקון שהרי ים בו שבולת הפטורה מן המעשרות. ועיין בר"ש שהאריך. ועיין במשנה ט' פרק ג' דחלה: **אמר רבי אלעזר וכי היאך העני וכו'.** פירש הר"ב לדבריהם דרבנן קאמר וכו'. כך מסיק בירושלמי. וכתב הר"ם בפ"ד משנה ט' להשמטת לדידיה יכול לזכות לעני ואפי' בעל השדה. ומע"ג דבעל שדה עני מוזהר ללקט לקט שלו כלקמן משנה ה'. והקשה מזה על פירש"י דבפ"ק דב"מ שמפרש דר"ג דפ' לעיל לא אמר אלא בשדה דעלמא ובמשנה ה' מלכתוב דשדי רש"י ז"ל ע"ש: **אלא מזכה וכו'.** וכתב הר"ב דרבנן סבירי לש"ל °לפי שעשו שאינו זוכה כזוכה. מפרש בירושלמי והביאו הר"ם לאחיה כר"י דס"ל הכי בפ"ח פ"ב דבכורות: **ג אין מגלגלין בטופח.** פי' הר"ב וכן הרמב"ם כי הלקט

מלאכת שלמה

הלכתא מהלכתא דהא בהא קיי"ל הלכתא כחכמים ואפ קיי"ל נמי דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה. ובפי' הר"ם ז"ל למשנה זו נפלה מחלוקת מרובה בהבנתו בין הרב ר' יעקב בי רב והרב ר' לוי ן' חביב ז"ל עם הרב שמואל הלוי ז"ל ממשנה בשלות ומשובות לה"ר לוי ן' חביב ז"ל מתחלת סימן ק"כ עד סוף סי' קי"ז. **ג אין מגלגלין בטופח.** פי' בערוך מלשון משקה טופח ומגלגלין דקאמר

י כ י ן — תפארת ישראל — ב ו ע ז

שבולת שפק לקט. ואומר אם שבולת זו לקט. מוטב. ואם לאו מעשרותיה יהיו בג'. ואם ג' גופא לקט יהיו מעשרות ג' בשליש. ונותן רשותה לעני ושניה לכהן (ד). ופשוט דגם לעיל ברות שפיר העמרים. נמי מעשר את כל מה שיתן להעני. רק דהכא רבותא קמ"ל דאף שאין בכל הגדים שבולת ג' שהיא טבל ואפי' אם"ה צריך לעשר מיד. וכ"ש אם יש לו טבל ואפי' מהעמרים שמוציא למעלה. והא דהפסיק תנא בדין שבולת שמגיע לקמה בין דין העמרים לדין שבולת שנתעברבה היינו מדבעי להסמיך כל דיני זכות עני בסמוך לקט. ובמה הכי תני דין המעשר שיתקן בו הלקט: **ט.** ר"ל בשלמא לידלי פ"ד מ"ט בעשיר שלקט פחה לעני דזכה לו. ס"נ הו"ל ככבר נח הלקט ביד העני. אלא לידלו אתם. אלא זכה לו. מ"כ היאך יכול הכא להחליפה [בלי דעת העני]. ע"כ צריך לזכות לו תחילה כל הגדים [ע"י אחר]. ואמתנה ע"מ להחזיר (ה) ואת"כ לוקח ג' שבלים כנ"ל. ולרבנן הכא משום תקנת העני עשו שיהיו זוכה שבולת אינן לקט ואמנע השבולת ג' שיקבל הכהן טבל. ואי"ל שהכהן יפרים על שבולת הג' ממקום אחר תרומ"ע. ליתא דהרי יש לחוש שמא הג' היא לקט ואמנע שחותה שהפרים עליה ממקום אחר הוא טבל. וי"ל שאתה הפעה"ב שמ' מצ' השבלים שיקבל הכהן. שמ' מהן וודאי אינו לקט. יהיה תרומ"ע על שבולת ג' או על ב' שהן טבל. והרי רשאי להוסיף על תרומ"ע יותר מהמחויב (כתרומות פ"ד מ"ה). ומוה' משה טהרן מי שהכהן נאמת יאכל שבולת ג' תרעי. וע"ל דאפשר דאע"ג דהפעה"ב ג' תרעי. ליתא דהיינו מדיש לו וודאי כאן לקט משמ"כ הכהן מי יודע אם זו הג' היא טבל. ואת"ל עכ"פ היאך יתן לכהן ב' השבלים הרי מעורב בהן המעשרות שחייב לזרו ויש כאן משום גזל השבט. ות"ל שיאכלם הכהן תרעי דהרי מדקדק עליהן הפעה"ב שם מעשר. ואפי' מחויב ליתנו להלוי. י"ל הרי קנסינהו לזריים שיתן גם המעשר להכהן (כפוף מע"ש) ואע"ג דלא קנס עזרא רק לעשירים ולא לעניים וגם בע"ז הרי מיקל דלדור מחרון הרשות ביד בעה"ב ליתן לו ללוי (ועי' יבמות דף י"ג ב'). אף"ה הכא דלא אפשר. שני בשיתן הכל להכהן ולא שלא נתמרח עדיין. שייך לעשרו כך. כמעשר רשאין שהקדימו בשבלים. דחייל בדיעבד. וכל שעת הדחק כי הכא. שאין העני רוצה להמתין. גם לכתחלה כדיעבד דמי (כרט"ז י"ד ל"ו סק"ב. וכפ' ק"ם כמה פעמים). ות"ג וודאי ג"כ לריך להפרים. דאי"ל מסוס דמעשר שהקדימו בשבלים פטור מתרומה גדולה. ליתא. דדוקא המעשר עצמו שהפרים פטור מתרומה גדולה. ולא החולין שהפרים המעשר עליהן. ותו התם בדיעבד. ולכתחלה כי הכא מנ"ל. אלא מעשר דנקט הכא וכל מקום. כולל נמי מ"ג (כרתוי"ט רפ"ד דדמאי ד"ה עד): **(ה)** כ"כ הר"ב וכתב עלה רבינו הגאון מוה' עקיבא שליט"א (בפוח נ') וז"ל וק"ל ל"ל מתנה ע"מ להחזיר כו'. ול"ע עכלה"ט. וכפן עיין ולא ידע. דתמהני על רבינו. הרי בירושלמי מפורש דלר"ש בכה"ג לא קני מדמעורב השבולת: והשבני רבינו הנ"ל יפה כתב ידידי הרב נ"י

משנה ראשונה

ומתנה כן על שבולת שיהא חינו מוכן שבלא תגמי כבר נקבעו מעשרותיה בשביה כמ"ש בפירושו. **אמר ר' אליעזר וכי היאך העני הזה בו'.** פי' הר"ב לדבריהם דחכמים אמר שמזכה את העני בכל הגדים ומשמע שבולת של לקט בחה ליד העני ע"ל. וקשה לחכמים לא מהני לפילו מזכה בכל הגדים מותה שבולת אינו זוכה בה שהרי יכול ליתן מה שבולת שלו. ובמתני עירוב פירושים הם שהרמב"ם כתב מותה שבולת בחה ליד העני אבל הוא לא פירש שלדברי חכמים אמרה. והר"ם שפי' לדבריהם ס"ל לחו מסיפא דמזכה בכל הגדים אלא שהם אמר וכי היאך העני מחליף זהו הקשה לדברי חכמים ודמסיים אלא מזכה את העני מינו אלינא דחכמים אלא ס"ל אומר אלינא דנפשי' וה"ק לדבריהם לא מהני זיכוי אלא לידי דקבירא לי שיכול לזכות ה"ל מזכה את העני בכל הגדים אבל אותה שבולת לבדה לר"ש ומי ס"ל לזכות לפילו אופיה לא זכי בה שהיו מכירה. ולחכמים זיכוי כל הגדים מהני מטעם אחר שעשו שהיו זוכה כזוכה ודברי מוי"ט במשנה ה' ג"כ אין מכוונים. **ג אין מגלגלין.** פי' לגלגל זה המין עם שאר מיניס כו'. ומגלגלין לשון עירוב הוא כמו עד שתגלגל בתטים רפ"ג דחלה ובמס' שבת אין

תום' רעק"א

[אות נ] שם בר"ב ד"ה **אמר ר"א. דמתנה ע"מ להחזיר.** ויש לעיין דמה צורך לזה שמזכה העני בכל הגדיש בדרך מתנה ע"מ להחזיר הא אפשר לתקן בפשוטו שיגביה העני כל הגדיש לקנות בזה השבולת לקט שבתוכו כל היכא דאיתא וצ"ע: [אות נא] בתוי"ט ד"ה **אלא מזכה. לפי שעשו שאינו זוכה כזוכה.** קשה לי לפ"ז סוגיא דגיטין דף למ"ד ע"א דלא מוקי כעולא דיחידאי הוא והא רבנן דמתני' נמי סברי כר"י ולא הוי יחידאי וצ"ע.

תוספות אנשי שם

היא לומה שנתן לעני או שנשתכה בגדים. או בהרשמה מלו שמי השבלים נקבע המעשר מהג' שבלים היינו ממנה עצמה ומחבירתה ומהשבלת שהיא של לקט שנשתכה בגדים או שנתן לעני. ע"ש. תוי"ט ד"ה **אמר ר"א כו' והקשה מזה על פירש"י כו'.** ול"ג למ"ש הריטב"ג במס' ג"מ לסוגיא דגמ' שלנו משמע דבעינן שיהא דוקא לומו דבר בעצמו שזוכה לעניים ראוי לזכות לעצמו. אבל בירוש' משמע שלף לומו דבר שזוכה לעניים אינו ראוי לו רק בשם שדבר כזה ראוי לו זוכה לעניים מחמת מגו ע"כ. לפ"ז ל"ק כלל על רש"י דכבר כתבתי בפ"ד דשבי רש"י מוכרחין דבשבל השדה לעולם לף מאכחת שיהא לומו הפאה ולאו לו לף שיפקיר נכסיו ויהיה עני ול"ל לשיטת הגמ' דיהן דבעינן שיהא לומו דבר בעצמו ראוי לזכות לעצמו מוכרח לומר דל"ש בלא בשיטו בשבל השדה וממילא ל"ק קושית הירושלמי ואינו מוכרח לומר דר"ש לדבריהם דרבנן קאמר בשבל בעצמו אין ראוי לזכות לעצמו שם דבר כזה ראוי לזכות לעצמו זוכה לאחרים שפיר אבל לעולמי לא בשבל השדה פלוגתייהו לף בשבל השדה לפי בעי מפקיר נכסיו והוי עני והיה ראוי לזכות לעצמו פאה כזה יכול לזכות פאה זו לאחרים ומע"ז מוכרח לתרץ דר"ש לדבריהם דרבנן קאמר (מ"ח).